

GLAS

SLOVENSKE KULTURNE AKCIJE

L. XIII. 22. EL VOCERO DE LA CULTURA ESLOVENA 20. XII. 1966

SVOBODA CERKVE V KOMUNISTIČNI DRŽAVI

Božidar Fink

(Nadaljevanje in sklep)

Táko nedeljivo svobodo za Cerkev zahteva pastoralna konstitucija o Cerkvi v sodobnem svetu:

„Vedno in povsod hoče Cerkev imeti svobodo, da proglašá vero, uči socialni nauk, izvršuje svoje poslanstvo med ljudmi in tudi izreka moralno svobodo o stvareh političnega značaja, kadar to zahtevajo temeljne osebnostne pravice in blagor duš.“

Pregledati nam je zdaj, kako da je načelo o zasebni lastnini neopustljiva točka krščanskega nauka. Pred tem pa je treba opozoriti, da obramba načela o zasebni lastnini nikakor ni splošno in nujno v zvezi z obrambo osebnega socialnega položaja določene osebe ali sloja, niti ne obramba določene družbene ureditve. Nekaterim je borba proti komunizmu res samo obramba lastnega premoženja, ali kapitalističnega reda, ki prav po krščanskih načelih kliče po reformi. Če branimo načelo zasebne lastnine, torej ne odklanjamo njene primerne omejitve, saj v praktičnem pogledu prav ta omejitve celo lahko zagotovi njeno ohranitev. Zavedati se nam je tudi, da je pomen zasebne lastnine danes drugačen, kot je bil v drugih dobah. Vendar to načelu ne odvzema veljave.

Kaj je torej z zasebno lastnino? V središču krščanskega moralnega nauka je pojem pravičnosti, ki temelji na načelu, da sta poedinec in družba nosivca pravic in odgovarjajočih dolžnosti. Z drugimi besedami: pojma „moje“ in „tvoje“ sta podlaga za pojem pravičnosti. Pojem „mojega“ in „tvojega“ pa v gospodarskem področju naravnost vodi v načelo zasebne lastnine. Zato brez pravega poznanja o utemeljenosti in omejitvah zasebne lastnine ne more biti pravega poznanja kreposti pravičnosti; če tega poznanja ni, pa tudi ne more biti pravega posvečenja.

Splošen nauk je dalje, da je prava formacija razuma in volje podlaga za posvečenje. Zato je tudi vse, kar škoduje formaciji razuma in volje, nezdržljivo s posvečevanjem.

Človek, ki je po naravi obdarjen z razumom in voljo, teži po svojih duhovnih zmognostih k temu, da si pridobiva vsega, česar potrebuje. Iz tega sledi, da ima pravico oskrbeti si potrebščine, ki postanejo njegove, če še nimajo gospodarja. Dalje ima potem pravico zagotoviti si oskrbo tudi za naprej s tem, da postane gospodar zemlje, ki jo obdeluje. Ker ima človek dušo, teži k lastništvu. Zato uči Leon XIII., da „človek dobrine zemlje ne samo rabi kot živali, ampak ima na njih trajno lastninsko pravico, naj se z rabo porabijo ali ne porabijo“.

Ker pa je prosto odločanje o svoji usodi in skrb za obstanek prvi, nujen in stalen predmet izvrševanja razuma in volje, lastnina pa je sredstvo, da se človek čuti varnega in samostojnega, pomeni odprava zasebne lastnine in popolno vključenje človeka v družbeni mehanizem okrnitev njegovih duševnih zmognosti, ker se odpravijo nekateri temeljni pogoji, v katerih more človekova duševnost normalno delovati. To je tudi psihološka razlaga za duševne pojave, ki jih opažamo v deželah, ki živijo pod komunizmom, kot npr. potrtost, nevroze, samomorji itd. Dejstvo lastništva ustvarja pogoje, v katerih se duševne zmognosti lažje pravilno razvijajo. Zato moremo reči, da je čim večje število posestnikov za določeno skupnost duhovno in kulturno koristno. Nasprotno pa splošna proletarizacija škoduje duhovnemu zdravju in kulturni rasti posameznikov in skupnosti.

Ni naš namen danes nadalje razvijati utemeljevanja zasebne lastnine. Iz povedanega izhaja, da je pravica do zasebne lastnine naravna pravica, ki jo Cerkev uči in brani. To nam potrjuje tudi zadnja socialna okrožnica Mater et magistra Janeza XXIII., ki ima posebno poglavje 18 točk posvečeno vprašanju zasebne lastnine.

Popolna skupnost dobrin je torej nemoralno stanje, v katerem je človeška osebnost občutno omejena. O tej nemoralnosti Cerkev ne sme molčati, ker bi s tem pristala nanjo.

Ostane nam še tretja možnost, kako lahko komunistični režim delno omeji svobodo Cerkve v njenem učeništvu. To bi bil primer, ko bi režim dopustil

PROSLAVA SV. CIRILA IN METODA V SOLUNU

Konec oktobra 1966 sta pravoslavna metropolija in pravoslavna teološka fakulteta v Solunu priredili velike proslave ob 1100 letnici sv. bratov Cirila in Metoda. Ob tej vsepravoslavni svečanosti so se zbrali pod vodstvom carigrajskega patriarha Atenagora skoraj vsi pravoslavni patriarhi in škofje razen jeruzalemskega in romunskega. Zastopane so bile vse pravoslavne cerkve, znamenite pravoslavne Akademije in samostani, univerze v Atenah, Pragi, Bukarešti, Cluju in Sofiji, staroslovanski inštitut iz Zagreba, vzhodni inštitut sv. Sergija v Parizu. Sv. Stolico sta zastopala Slovenec msgr. dr. Janez Vodopivec in p. Duprey. Navzoč je bil tudi zastopnik anglikanskega nadškofa. Slovesnost je dvignila tudi navzočnost grškega kralja Konstantina. Nekoliko vznemirjanja je povzročilo mnenje nekaterih predavateljev, da sta sveta brata morda bila bolgarskega oziroma slovanskega izvora, do čim so Grki vztrajali, da sta bila njihovega rodu. Ob priliki vseh slovesnosti je močno prišla do izraza želja carigrajskega patriarha Atenagora, ki je s podarkom opozarjal potrebo, da bi se še bolj zblížale vse pravoslavne cerkve v velikem ekumenskem gibanju, ki si ga želi tudi katoliška Cerkev.

BOJ PROTI SVOBODI BESEDE

Zagrebski „Vjesnik“ je priobčil „Obvestilo Hrvaškega filozofskega društva“, ki sta ga podpisala predsednik Danil Pejović in podpredsednik Ante Marin. Javnosti se sporoča, da upravni odbor HFD „nima več nobene moralne ali materialne odgovornosti za delovanje bivšega uredništva 'Praxis', pa tudi ne za ravnanje posameznih njegovih udov“. Podpisnika sta mnenja, da uredništva revije sploh več ni, odkar je terjalo sklicanje izrednega občnega zbora HFD, ki naj odgovori na vprašanje zaupnice društva redakciji časopisa „Praxis“. Toda glavna in odgovorna urednika revije Gajo Petrović in Rudi Supek sta poslala „Popravek uredništva Praxis“, ki ga je Vjesnik potem tudi objavil. Poudarjata, da s tem, „ker je zahtevala sklicanje izrednega občnega zbora HFD, kjer naj bi se obravnavalo vprašanje zaupnice za svoje nadalnje delovanje, uredništvo Praxis ni prenehalo obstajati niti ni nikomur dalo na voljo mandat, ki ga je dobilo od občnega zbora HFD.“ Med tem ko Pejović in Marin trdita v obvestilu: „Namesto, da bi izvedlo konsekvence in do sklicanja občnega zbora ustavilo vsakterokoli javno delovanje, je bivše uredništvo odstavilo Danila Pejovića s položaja glavnega urednika Praxis in izpraznjeno mesto postavilo Rudija Supeka,“ popravek sedanje redakcije odhod Pejovića prikazuje drugače. Danilo Pejović je več kratki ponovil ustna sporočila uredništvu, da ne želi več biti navzoč na uredniških sestankih, ker da zanj redakcije več ni.

Uredništvo je končno to sporočilo vzelo na znanje in zaradi odstopa Pejovića poskrbelo za novega odgovornega ured-

CORREO ARGENTINO SUC. 6	TARIFA REDUCIDA
	CONCESION 6228 R. P. I. 910730

nika. Komunistična birokracija je tedaj najprej hotela tajno vplivati preko svojih konfidentov; ko ji pa to ni uspelo, je povzročila spor v reviji, ki je ušla iz uzd. „Liberalizirana“ titovina nesprenjena pobija svobodo besede.

TEŽAVE JOSIPA VIDMARJA

Vladimir Dedijer, belgrajski nadzornik nad kulturnim delom v Sloveniji, je povabil predsednika Slovenske akademije znanosti in umetnosti, Josipa Vidmarja, da vstopi v nekaj odbor zoper ameriška vojna hudodelstva, ki ga snuje v Ljubljani kot vejo Mednarodnega sodišča, katerega je za obsodbo ameriške intervencije v Vietnamu v Londonu ustanovil filozof Bertrand Russell. Vidmar je Dedijerovo povabilo odbil. Skupina ljubljanskih visokošolcev, ki priznava srbskega doseljenega pisca zgodovinskih del za svojega idejnega voditelja, je sprožila posebno gonjo proti Vidmarju. Natisnili so poseben letak in v njem javno obtožili Vidmarja, da je „pristal na ameriške razloge ameriške agresije v Vietnamu“. Josip Vidmar pa je zdaj povedal, da se je pred svojo odločitvijo posvetoval z belgrajskim zunanjim ministrom. Nekateri komentatorji v Ljubljani pripisujejo Dedijerju željo, da bi s svojim protiameriškim nastopom otežkočil dotok ameriškega denarja Titu...

IZREDNA PICASSOVA RAZSTAVA

19. novembra je v Parizu André Malraux, francoski minister za kulturne zadeve, odprl do zdaj največjo svetovno razstavo slikarskih stvaritev katalanskega likovnega genija Pabla Picassa. Razstava, ki je bila v prostorih Grand Palais in Petit Palais, je obsegla 850 Picassovih del! Francozi in tujci si bodo umetnine največjega sodobnega mojstra lahko ogledali do 12. februarja prihodnjega leta. Picassova dela so bila na to izredno razstavo poslana iz vsega sveta. Muzej Ermitage iz Leningrada je poslal cel ducat podob iz slikarjeve „rožnate in azurne dobe“. Filadelfijski muzej je odstopil za razstavo znameniti sliki „Gospice iz Avignona“ in „Trije godci“. Praški umetnostni muzej pa je poslal predvsem mojstrovina dela iz njegove kubistične dobe. Ni pa na razstavi ene najnovejših Picassovih stvaritev, njegove monumentalne freske „Guernica“, ki je shranjena v Muzeju moderne umetnosti v New Yorku. A največ je za razstavo prispeval Picasso sam: poslal je čez sto najnovejših podob, ki jih je ustvaril v zadnjih petih letih v svojem ateljeju v Mcugins na Modri obali. Ta dela izkazujejo docela nepoznano slikarjevo stvarjalno moč, zavirljivo širino in razmah, prezirajoč vsakršno ustaljeno stilnost v ustvarjanju.

— LEONID MASSINE, ki slovi kot najplodnejši sodobni koreograf — v Buenos Airesu smo ga v zadnjih letih videli z mnogimi presenetljivimi kreacijami v Teatro Colón; svetovno znan je tudi njegov filmski balet „Rdeči šolnici“ — je svoja najnovejša baletna dognanja pokazal letos v gledališču Piccola Scala v Milanu. Koreografiral je plesne vložke treh krajših, a pomembnih oper: „Amfiparnaso“, skladatelja Orazio Vecchija iz 17. stoletja; „Vaški zvezdogled“, opera Jean Jacques Rousseauja, pa Stravinskijevo „Svatba“. Dirigiral je mladi dirigent Claudio Abbado.

učiti Cerkvi, da ima nerazvezen zakon in zasebno lastninsko pravico tudi proizvajalnih sredstev za ideal, a bi obenem sprejela stvarnost, v kateri uresničenje teh idealov ni možno. Zato naj bi Cerkev priporočala vernikom, da opustijo vsak poskus nastopanja proti režimu, z namenom, da se uveljavijo načela naravnega prava.

Tudi ta pogoj je za Cerkev nesprejemljiv. Kadar se mora Cerkev odločiti, da izbere manjše zlo, to nikdar ne pomeni, da se odreče borbi proti temu zlu, posebno še, če je to manjše zlo samo v sebi že dovolj hudo. Če gre Cerkev kdaj zaradi izrednih okoliščin v kompromis, mora vedno znova v vernikih zbuhati obžalovanje, da je bilo treba sprejeti manjše zlo. Obenem pa mora ohranjati stalen namen, da se poskušajo odpraviti okoliščine, ki so narekovale tak boleč ukrep. S tem pa Cerkev poruši možnost koeksistence in se zdi, da drugače sploh ne more ravnati, če se zaveda svojega poslanstva.

Potem, ko smo pregledali nekatere možne oblike kompromisa med Cerkvijo in komunistično državo, ne bo odveč, če pogledamo tudi nekatere ugovore in poskušamo odgovoriti nanje.

Nekateri menijo, da se Cerkev s tem, da brani pravico do zasebne lastnine, odpoveduje borbo proti revščini in lakoti. Ta pomislek nam daje priložnost, da pogledamo, kako bi prav paktiranje Cerkve v tem vprašanju pomenilo njeno sodelovanje pri svetovnem procesu kolektivizacije, ki dejansko prinaša ubožanje.

Ze prej smo rekli, da človek po instinktu skrbi za zadovoljitev svojih potreb. Ta instinkt je trajen, silovit in ploden. Kadar gre za ohranitev samega sebe, deluje razum bolj naglo in ostreje in tudi volja lažje premaguje notranje in zunanje ovire. Ta nagon samoohranitve, ki ga nikakor ne smemo zamenjati z egoizmom, je eden najodločilnejših vzgibov za napredek in blagostanje. Dokler ostane v pravih mejah, ga lahko po krčasko imenujemo ljubezen do samega sebe, ki je pred ljubeznijo do bližnjega.

Te ugotovitve so povsem skladne z načelom subsidiarnosti, ki ga ponovno poudarja tudi okrožnica Mater et magistra kot temeljni element katoliškega socialnega nauka. Po tem načelu je treba vsakemu peoedincu pustiti, da sam zadovoljuje svojim potrebam, dokler mu je to mogoče. Samo takrat in v tem, česar sam ne zmore, mu naj pomaga družina, druge družbe in država. Prav tako mora država pustiti samostojnost nižjim skupnostim zasebnega ali javnega značaja, dokler morejo zadostno zavarovati in ustvarjati pogoje za splošno blaginjo svojih članov. Isto velja tudi za meddržavna razmerja. Iz tega pa se izvaja, da človeku gre osnovna pravica, da si prisvoji snovnih dobrin, ki jih potrebuje za svoj obstanek, ki naj bo v miru in blagostanju.

Kot torej vidimo, posedovanje zasebnega premoženja ni osebni privilegij te ali one osebe, ampak je podlaga za napredek in blagostanje vse družbe. Če se človeku odvzame pravica do zasebnega premoženja, se mu s tem odtegne tudi najmočnejša vzpodbuda pri delu. Zniža se proizvodnja in se razširi brezbriznost in ubožanje. Edina vzpodbuda, ki jo ima še javna oblast, je potpuno prisiljevanje, ki pa ne more prinesiti velikih uspehov.

Ne smemo si zatiskati oči spričo težav, ki se pojavljajo v gospodarskih področjih, kjer velja zasebna lastnina. Tudi tu nastajajo krize in pretresi, predvsem zaradi tega, ker dobrine niso pravilno porazdeljene ali ker lastniki z njimi ne upravljajo tako, kot jim nalaga načelo o socialni funkciji lastnine. Toda nepravilno bi bilo, če bi iz tega dejstva izvajali sklep, da je zasebno lastnino treba sploh odpraviti. Nasprotno. Poglobiti je treba študij socialno-gospodarskih vprašanj, utrditi zdravo pojmovanje lastnine, da bo v splošnem blagostanju čim bolj vsem dobro, in zato zagotoviti vsakomur možnost, da si čim bolj utrdi svoj premoženjski položaj. Niso pa težave svobodnega gospodarskega sistema razlog, da bi se odpravljala zasebna lastnina in nastopila pot socialističnega paverizma.

Poglejmo zdaj drug argument, ki govori proti našemu zavračanju koeksistence med Cerkvijo in komunističnim režimom. V nekaterih komunističnih državah, med katerimi je Jugoslavija, kolektivizacija ni dokončno in dosledno uvedena. Pripuščne so nekatere oblike zasebne lastnine, tako npr. pri nas lastnina obdelovalnega kmetijskega zemljišča do deset hektarov na gospodarstvo, delovnih sredstev in poslovnih prostorov za obrtne in druge storitvene dejavnosti z osebnim delom in stanovanj za potrebe lastne družine. Nekateri mislijo, da v takih razmerah Cerkev lahko pristane na zahtevo, naj molči o širših pravicah tudi do drugačnega zasebnega premoženja, kot jih uči katoliška moralika. Na to mnenje odgovarjamo, da za splošno duhovno stanje niso najnevarnejši brutalno protinaravni režimi. Očitna zmeta in krivica vzbujata odpor, delna krivica pa se veliko lažje predstavi kot nekaj normalnega in delna zmeta kot resnica. Zato tudi veliko lažje miselnost pokvarita. Borba proti protestantizmu je bila lažja kot proti janzenizmu, proti revoluciji lažja kot proti liberalizmu, proti komunizmu spet lažja kot proti omiljenemu socializmu. Pod fašističnim preganjanjem je bilo na Goriškem in Tržaškem veliko manj narodnih odpadov kot v dobi „fratelanze“. Vedeti pa je tudi treba, da poslanstvo Cerkve ni samo odpravljanje najhujših zmot, ampak je splošno čiščenje miselnosti, ki mora biti prosta vsake zmete in v kateri naj zablesti vsa resnica.

V problematiki o sožitju med Cerkvijo in komunističnim režimom nekateri spet mislijo, da Cerkev sme napraviti določene koncesije, računajoč na to, da bo režim zaradi svoje protinaravne idejne podlage kmalu sam propadel ali se vsaj omilil. Na to je odgovoriti, da je pričakovana kratkotrajnost relativna. V Rusiji komunizem vlada že pol stoletja in še ni videti, da bi bil pred propadom. Upanje na nujno omiljenje režima tudi ni zadostno in veljavno. Prav zaradi omiljenja se življenje teh režimov podaljšuje in se s tem samo utrjuje. Dalje je treba spomniti, da lahko opazujemo mnoge primere, kako neomejeno trajajo režimi, ki so popolnoma nasprotni zahtevam človeške narave. Take primere najdemo med ljudstvi v Ameriki in Afriki in so njihove barske oblike civilnega življenja trajale stoletja, da so jih končno šele zunanji posegi odpravili, a še to z velikimi težavami in po vztrajnem prevzganju.

Danes se mnogi, tudi med nami, pozivajo na nov duh, ki ga je pobudil papež Janez XXIII. in utrdil cerkveni zbor. V našem razmerju do komunizma nam sploh radi očitajo, da smo premalo koncilski. Zato pogledjmo nekatere dokumente in izjave, ki nam bodo potrdile, da Cerkev svojega odklonilnega stališča do komunizma tudi v praktičnem nastopanju ni spremenila niti omilila. Naj nam to pokažejo nekateri uradni dokumenti in poluradne izjave.

Okrožnica Janeza XXIII. Mater et magistra ponavlja odločne obsodbe komunizma, ki so jih izrekli prejšnji papeži. Zatrjuje, da si komunizem in krščanstvo odločno nasprotujeta, in uči, da katoličani tudi nikakor ne morejo slediti niti nauku zmernega socializma. Iz tega je jasno, da papež ne priporoča nobene revizije v odnosih katoličanov do komunistične zmote.

V tem smislu je zelo jasan Pavel VI., ki je v nagovoru 6. septembra 1963 izjavil sledeče: „Nihče naj ne misli, da ta pastoralna vnema, ki danes za Cerkev predstavlja prvenstveno nalogo in kateri posveča vso svojo pozornost in skrb, pomeni, da Cerkev spreminja svojo sodbo o zmotah, ki so se razširile v današnji družbi in katere je že obsodila, kot npr. brezbožni marksizem. Prizadevanje, da se uporabijo pri nalezljivi smrtni bolezni nujna zdravilna sredstva, ne pomeni, da se je spremenilo mnenje o tej bolezni. Pomeni le, da se je začela borba z boleznijo, ne samo v teoriji, ampak tudi dejansko. Pomeni, da se hoče bolezen, ko je bila enkrat ugotovljena, tudi zdraviti, to je, da se po obsodbi nauka ravna z blagonosno ljubeznijo.“

Enako stališče izraža poluradno glasilo "Osservatore Romano", v katerem se npr. 20. marca 1965 bere sledeče: „Če pustimo ob strani bolj ali manj umišljena razlikovanja, moremo z gotovostjo reči, da ne sme noben katoličan sodelovati s komunisti, niti ne posredno, ker ideološkemu nasprotju med vero in dialektičnim historičnim materializmom sledi tudi neskladnost sredstev in ciljev, in je ta neskladnost moralnega značaja.“ V drugem članku iste številke spet beremo: „Da bi se katolicizem in komunizem mogla med seboj spraviti, bi bilo treba, da komunizem neha biti komunizem. V resnici komunizem kljub svoji spremenljivi dialektiki ne popusti nič v svojih političnih ciljih in v svojem nauku. Zato so materialistično pojmovanje zgodovine, zaničavanje osebnih pravic, uničenje svobode, samodržstvo družbe in nesrečne gospodarske izkušnje tisti razlogi, zaradi katerih je komunizem v nasprotju z duhovnim in osebnostnim pojmovanjem družbe, kot izhaja iz socialnega nauka katolicizma.“

Jasna in odločna je tudi koncilska konstitucija o Cerkvi: „Med oblikami sodobnega brezboštva ni mogoče prezreti tiste oblike, ki pričakuje osvoboditve človeka predvsem od njegove gospodarske in družbene osamosvojitve. Ta oblika brezboštva trdi, da je vera že po svoji naravi prepreka za osamosvojitve. Zato se glasniki tega nauka, kadar pridejo na oblast, s silovitostjo borijo proti veri tako, da širijo brezboštvo s prisilnimi sredstvi, s katerimi razpolaga država, predvsem pri vzgoji mladine... Cerkev, ki se zvesto posveča ljudem in Bogu, mora zdaj prav tako kot nekdanj z bolečino in odločnostjo obsojati take škodljive nauke in ravnanja, ki nasprotujejo razumu in izkušnjam in ponižujejo človeka v njegovem dostojanstvu.“

Tudi na drugi strani je dobiti dovolj izjav, iz katerih je razvidno, da je upanje v mirno sožitje neutemeljeno. Poslušajmo nekatere: Hruščov: „Tisti, ki predlagajo mirno sožitje v idejnem področju, so stvarno stopili na stran antikomunizma.“ Adžubej: „Vtis imam, da nikdar in v nobenem področju ne bo mogoče sožitje med komunizmom in drugimi ideologijami, torej tudi ne z vero.“ Togliatti: „Med katolicizmom in komunizmom ni možen noben sporazum.“ Leonid Iljičev, tajnik centralnega komiteja in ideološke komisije sovjetske komunistične stranke: „Mirno sožitje med komunistično in buržujsko idejo je izdajstvo nad delavskim razredom. Nikdar ni bilo mirnega sožitja med ideologijami in ga nikoli ne bo.“ Odprto pismo centralnega komiteja sovjetske komunistične stranke julija 1963: „Sovjeti zavračajo obtožbo, da Moskva uprablja načelo koeksistence v razrednem boju, in zatrjujejo, da ga ne dopuščajo tudi ne na ideološkem področju.“

Iz navedenih izjav z ene in druge strani je jasno, da se Cerkev ni odpovedala svobodi, da se bori proti komunističnemu nauku, in se tej svobodi tudi nikoli ne bo mogla odreči.

Končno bi kdo mogel imeti v mislih, da Cerkev sklepa dogovore s komunisti brez trdne volje, da jih izpolni, ker jih zaradi notranje zavrženosti niti ne bi smela izpolnjevati. Taka "pia fraus" bi bila nekaj nedopustnega, ker nikomur ni dovoljeno, da se obveže k temu, kar je po sebi nemoralno. Če je torej sprejem pogojev, ki smo jih navedli, nedopusten, tudi ni mogoče skleniti nobenega dogovora o njih. Sicer pa bi bilo naravnost naivno pričakovati, da bi se komunisti ob vsej svoji moderni tehniki policijske ureditve oblasti, pustili izigravati, ne da bi spoznali kršenja dogovorov ali ne odgovorili nanje.

Gotovo, da je vsaka pogodba, dogovor ali sporazum, tudi na stopnji "modus vivendi", sklenjen zaradi kakega interesa, zakonitega ali nezakonitega. Če tudi ne gre za konflikt med interesi, vendar vsaka stranka zastopa svojega in ji je pri sklenitvi odločilen nagib. Cerkev se v svojem odločilnem poslanstvu mnogokrat poniža; pravzaprav je cerkvena zgodovina vrsta ponižanj. A uklanja se Cerkev samo v tem, kar je v njej pritičnega, človeškega, nikdar pa ne odstopa od svojega nauka. O tem nam zgodovina pripoveduje sijajne primere skrajne doslednosti, do mučeništva. V vsakih razmerah, kolikor niso ustrezale njenemu nauku, je učila, kaj je prav za človeka in družbo, in se tej nalogi nikdar ni veljavno odpovedala. V čemer se je uklonila razmeram, to ji je bilo v prid v stvareh nauka, ki ga ohranja ves čas neokrnjenega. Noben interes, naj bo še tako močan, ne more opravičiti, da bi Cerkev molčala o kaki resnici ali zapovedi. Res kdaj mora mimo kršitev moralnega reda brez neposrednega opominjanja, da se preprečijo še hujše posledice, ki bi jih obsodbe pobudile. Trajno odpovedati se kakemu delu nauka pa bi pomenilo odstop od poslanstva. „Zaradi ljubezni in dobrote pa ne smemo nikoli postati brezbrizni do

Društvo hrvatskih književnikov je povabilo inozemske prevajajke in slaviste na posebno literarno študijsko zborovanje v Zagrebu. Sestanek je bil sredi oktobra 1966. Kot nadaljevanje pa je še Društvo srbskih pisateljev organiziralo „mednarodni literarni simpozij“ v zadnjem tednu oktobra v Belgradu. Zagrebški sestanek naj bi veljal širjenju hrvatske književnosti med druge narode, belgrajski pa si je izbral za témo: Poezija kot sredstvo za obveščevanje med narodi. Že v začetku se je pokazalo, da so belgrajskemu zborovanju dajali značaj Ivo Andrić, Nobelov nagradjenec, Dušan Matić, Mladen Olajša in Vasko Popa, do čim sta odklonila vabilo surrealista Marko Ristić in Oskar Davičo, član centralnega komiteja partije, ki je nekaj tednov poprej z bučnim protestom celo izstopil iz društva. Tudi zagrebško zborovanje je nosilo posebne znake: blizu nista prišla Miroslav Krleža in Peter Šegedin, skoraj kompletno pa so prišli pisatelji in pesniki in skupine okoli revije „Krugovi“, ki hodi ostro opozicionalno pot in je za krugovaše pomembno, da so vsi proti dosedanji uradni partijski liniji o oblikovanju „socialistične stvarnosti“ v literaturi. Revija zelo vidno zagovarja naslonitev na zahodnoevropske literarne in idejne temelje. Hrvatski književniki so potem pred inozemskimi prevajajci poudarjali misel, da naj se ne zatekajo preveč v prevajanju del folklorne ali balkanske eksotičnega značaja, marveč naj prevajajo stvaritve, ki govore o „evropski“ vsebini v sodobni hrvaški literaturi. Hrvaška literatura namreč stremi za popolno avtonomijo hrvatstva, tudi v umetnosti; gre ji predvsem za to, da bi se prava hrvaška duhovna avtonomija pravilno postavila ob stran ostalih avtonomno se razvijajočih literatur pri evropskih narodih. Prerez sodobne hrvatske poezije je podal pesnik Antun Šoljan, ko je podčrtal: ideje revolucije so v agoniji, novo se za pesnika poraja v popolni praznini, na odru pa so mladi igralci, ki si vdilj zastavljajo vprašanje: Kakšna bo naša bodočnost? Hrvatska duhovnost odgovarja na ta vprašanja po svojih notranjih zakonitostih; zato ni pravi izraz sodobne hrvatske književnosti, da se prenaša na tuji trg kot eksotičnost Balkana, ali pa celo sloni na raznih političnih škandalih.

Na belgrajskem zborovanju je govorilo devetnajst književnikov; najbolj je izstopilo predavanje zagrebškega pisatelja Vlada Gotovaca, ki se je sam definiral za učenca Heideggerja. Izražene misli so bleščale po bogastvu in po živahnem podajanju, ko je nazadnje vse izzvenelo v trditve: poezija rešuje človeku svobodo in zato ne gre govoriti toliko o stikih med narodi, kot o delu za uveljavljanje človekovega dostojanstva. Proti njegovim izvajanjem je zelo polemično nastopil srbski pesnik Ivanj Ivanji; njegova izvajanja so izzvenela v sklep, da književnik ničesar ne zmore, če se ne nasloni na tehnična shedstva za obveščevanje med ljudmi. Svojo tezo je zagovarjal z navedbami iz Bertolta Brechta in Petra Weissa; zelo pa so se čudili, ko si je prisvojil tudi Bulatovića. Nemški pisatelj Reinhardt Lauer je bil na obeh zborovanjih. Svoje poročilo v nemški reviji je zaključil: „Tudi v Jugoslaviji se prerivajo skozi ovire in se naslanjajo na ideje, ki prepletajo zahodnoevropsko miselnost. Mnogo razpravljajo o tem, 'kaj' naj se piše, še več pa o tem, 'kako'.“

MNOGO BLAGOSLOVA IN MIRU V NOVEM LETU 1967 ŽELI VSEM ČLANOM, NAROČNIKOM IN PRIJATELJEM

SLOVENSKA KULTURNA AKCIJA

MECENSKI DAROVI ZA GLAS: G. P. P., Bs. Aires, 15.000 pesov; g. N. N., Bs. Aires, 3.000 pesov; č. g. dr. Leopold Mihelič, ZDA, 10 dolarjev.

ZA SKLAD GLASA so darovali: Ga. Marija Martinčič, Kanada, 3 dolarje; gđc. Dora Kosovel, Trst, 3750 lir; dr. Marjan Zajc, Villa Ballester, 500 pesov; ga. N. N., Slovenska vas, 200 pesov; g. Jakob Sušnik, Slovenska vas, 100 pesov; g. Ivan Trtnik, Bs. Aires, 200 pesov. Vsem najlepša hvala!

— Gledališka družina v Mendoza je v režiji g. Hirschebergerja uprizorila Zorka Simčiča spevoigro *Krst pri Savici*. Radijska igralska družina na slovenskem radiu v Trstu pa je v režiji prof. J. Peterlina izvajala dramo istega avtorja *Zalostna pesem*.

KATOLISKI GLAS v Gorici je v številki z dne 14. decembra 1966 ponatisnil iz Glasa članek „Vatikan in Českoslovaška“, številka z dne 1. decembra pa je ponatisnila iz Glasa poročilo o proslavah sv. Klimenta v Ohridu.

P. IVAN KOZELJ DJ, profesor filozofije na zagrebški teološki fakulteti, je zastopal Evropo pri koncebrirani maši, ki jo je ob sklepu jezuitske generalne kongregacije daroval sv. oče Pavel VI z jezuitskim generalom in zastopniki vseh petih kontinentov. Pri tem so poudarili, da je p. Kozelj, Slovenec zastopal vso Evropo do Urala.

NOVA SEZONA V TEATRO 'COLON V BUENOS AIRESU

Teatro Colón v Buenos Airesu, drugo največje operno gledališče na svetu, je objavil repertoar za prihodnjo sezono, ki se bo začela januarja. Colón, ki ga vneto obiskujejo tudi slovenski rojaki v Argentini, posebno naši študentje, bo leta 1967 v poletni sezoni na Palermo na prostem priredil nekaj simfoničnih koncertov. Posebno mesto v teh koncertih zavzema Bethovenova 9. Simfonija in baletna kantata Carl Orffa "Carmina Burana". Oboje bo izvajal Colónov pevski zbor s solisti ob spremljavi stalnega orkestra. Koncerti so brezplačni in bodo v amfiteatru na Lago Rosedal v parkih na Palermo. Drugi del Colónove poletne sezone pa bo v modernem mestnem gledališču San Martín, v veliki dvorani Martín Coronado, kjer bo Colónov baletni zbor februarja in marca izvajal Rossini-Respighijevo "La boutique fantasque"; Prokofijeva baletno pravljično "Peter in volk", pa balet "Ikarus", "Prometej", "Apolo Husagette". "Silfides", "Zakleti fant", "Boj", "Giselle", Čajkovskega "Labodje jezero" (v celotni verziji), "Suita v belem" in "Coppelia". Na istem odru bo marca nastopala tudi Komorna opera.

Uradna zimska sezona pa se bo začela aprila z vrsto simfoničnih koncertov opernega orkestra, ki jih bo dirigiral Igor Markevič, pa z baletnimi večeri Veliškega baleta iz Avstralije. Colónov stalni baletni zbor pa pripravlja novo koreografsko verzijo Stravinskijeve "Ognjene ptice". Koreografiral bo predstavil tudi Cocteaujev balet "Dama in

PIER PAOLO PASOLINI IN NJEGOV „EVANGELIJ PO MATEJU“

Nikolaj Jeločnik

Filmski festival v Benetkah leta 1964. Gledavci in kritiki v monumentalni projekciji: ski dvorani na Lidu. Živčnost. Ne brez razloga. Na sporedu je EVANGELIJ PO MATEJU — IL VANGELO SECONDO MATTEO. Avtor in režiser — PIER PAOLO PASOLINI, poet, spisovatelj, esejist, kritik, profesor literature, absolvent staroslavne bolonjske univerze, intimen prijatelj Bologninija, Fellinija in Moravie, in, kar je najbolj težče: deklariran marksist in brezverec...

Tema. Predstava. Tišina. Sklep... Spet tišina. Dva dni pozneje: Pasolini je prejel „srebrni trak“, priznanje najboljšemu italijanskemu filmu na festivalu; skoraj za tem pa prvo nagrado Mednarodnega katoliškega filmskega urada v Rimu. („Beneškega leva“ je tokrat dobil Antonioni za svoj monumentalni "Il deserto rosso".) Osuplost se je umaknila iskrenemu priznanju: nagrada je zaslužena; film je prepričal; Hollywood je dokončno izgubil bitko v predstavljanju svetopisemskih zgodb.

Pasolini je sin meščanske, trdne meščanske družine iz Bologne, naš vrstnik (l. 1922). V Bologni je doštudiral literaturo, ne več ne manj kot pri Pappiniju, dosegel doktorat in prav boječe izdal prvi zvezek svojih pesmi. Nekaj pozneje ga je zaneslo v Rim, kjer so mu natisnili dokaj diskutirano Antologijo narodne in dialektične poezije 20. stoletja; pri študiju in pisanju tega dela se je navdihoval ob mišljenju očeta laške kompartije Antonia Gramscija. V poznejših delih se trdo očituje živo in jedko nezadovolje z okoljem in življenjem, družbeno strukturo in miselnostjo naših dni, ki ga obdajajo. To nezadovolje je prisotno tako v njegovi literaturi kot v filmu, kamor ga je kot premnoge sodobne književnike pot nujno peljala. Kot režiser se je v filmu prvokrat poskusil s tragedijo "Accatone". Ko je snemal film, je zapisal: „Ne segam na nova področja s svojimi zgodami; rad bi samo z novo tehniko razjasnil lastne misli; film mi je k temu prav tako odličen pomoček kot prerazlični dialekti, po katerih sem neenkrat segel v svoji poeziji..."

V filmu se je trdno povezal z Maurom Bologninijem, kateremu je napisal scenarij za "I mariti giovani", "Il bell'Antonio" (ki predstavlja vzpon Marcela Mastroianija), in "La notte brava". Četudi izredno razborit, živo navzoč pri vseh zanesljivih novih literarnih poskusih in tveganjih, posebej v svoji umetniški tvornosti — so, ki ob njem iščejo primerjavo z Orsonom Wellesom: lepega dne je izropal blagajno v nekem baru, samo da bi zaznal, kakšno občutje je v ropu!... — se je zatekel v mirno, odmaknjeno življenje v Rim, ves predan svojim stvaritvam.

Marksist, brezverec je ustvaril film o Jezusu. Paradoks? Ali milost? Božja pota so nedoumna. Pier Paolo — dvojno ime: Peter Pavel — Peter Skala, in Pavel Savel... Claudel je zatrdil, da ime priča za osebnost samo. Je v Pasolinijevem imenu odmev njegove osebnosti?

Pravi Pasolini, da mu je misel na filmanje Matejevega evangelija prišla ob branju apostolovega spisa dvajset let nazaj. Misel ga je prevzela, rasla v njem. Dokočno se je sprostila pred leti, ko je bil na kulturnem simpoziju organizacije Pro Civitate Christiana, ki leto za letom v Assisiju, mestu Francesca Bernardoneja, zbira na pomene in razmislek o sodobnih kulturnih, posebej umetniških vprašanjih, tako krščanske kot nekrščanske, tudi marksistične kulturnike. Prav takrat je bil v Assisiju na romanju iz Loreta gredé Janez XXIII., le nekaj mesecev pred smrtjo. Mnogi po cestah, množice po cerkvah, množice na levo in na desno: Pier Paolo bi rad iz mesta — promet in gneča ga zadržita v Assisiju. Zapre se v prejšnjo celico, seže po prvi knjigi, ki mu pride podroke, začne brati in ne jenja, dokler ne prebere do kraja: Matejev evangelij. Odločitev je nagla, dokončna — film! Po lastni zatrditvi: „Evangelij sem spet prebral v duško, kot roman... Prelest misli, oznanilo, poslanica, vse me je navdihnilo, da sem sklenil filmati!“ Napisal je scenarij, ga dal v branje nekaterim katoliškim kritikom in književnikom, s pomočjo katoliških inštitucij zbral potrebni denar in segel po kameri.

Ključ za razumevanje Pasolinijeve stvaritve je verjetno v teje njegovi izjavi: „Evangelij sem občutil kot epsko lirsko povest, povedano v narodno ljudskem ključu... Evangelija ne morem predstaviti v filmu kot klasične, z določenimi zakoni odmerjene zgodbe, ker nisem veren, ampak neveren. A vendar bi rad pošteno in z vso spoštljivostjo na platno posnel zgodbo o Kristusu, sinu božjem. Prav zato pa sem moral spremeniti svojo dosedanjo filmsko tehniko: po razmišljanju in poskušanju sem uspel ustvariti to, čemur sam pravim — prosto, posredno pripovedovanje. Po eni strani govorim, kar sam čutim, mislim in vidim; po drugi pa skušam goveriti in gledati z besedo in z očmi vernega človeka..."

Paradoks? Ne verjemimo v paradokse v umetnosti! Verjemimo rajši v različna umetnostna pota in dosežke k istemu cilju, četudi se včasih nepoučenemu zde paradoks. Pritrdimo Schopenhauerju: „Umetnost, ki je s sebe strgala vso skrivnostnost in zagonetnost, neha biti umetnost..."

In Pasolini: „Najteže je pač bilo, da ne zatajim in ne zmanjšam veličine Matejevega pripovedovanja, marveč ga za vso ceno ohranim živo in jedrovito, kot je. To hotenje pa me je prisililo, da sem skušal doseči nekšno sovesje med lastnim gledanjem in med gledanjem vernega človeka, ki bo film sprejmal.“

Rodil se je „Evangelij po Mateju“. Ko smo ga gledali — v Buenos Aires je prišel po dolgem oklevanju tukajšnjih kulturnih oblastnikov že skoraj tri leta star —

Franc Sodja CM

MEDITACIJE

zbirka pesmi

naslovi posameznih zaqlavij:

Spomini — Misli — Lesene jagode

 Pred vrati pekla — Sinjine
 uvodna beseda — Alojzij Geržinič
 oprema in lesorezi — Jure Vombergar

strani 98

 izdalo in založilo Baragovo misijonišče
 broširani izvod 400, vezani 500 pesov

 Knjigo lahko kupite tudi v pisarni
 Slovenske kulturne akcije in pri njenih
 poverjenikih.

samo zastrmeli iskreno. Menda ne trdimo preveč, če zapišemo: monumentalna in hkrati univerzalna freska o človeku in človeštvu in človečanstvu, kjer je Pasolini z vso brezobzirno plodnostjo in iskrenim umetniškim zagonom izpovedal svoj srčni upor ob družbenih, političnih, miselnih sistemih naših dni. Našemu svetu, tudi nevernemu, še posebej nevernemu, je približal Jezusov lik in nauk živo, prepričljivo, zavestno, z močjo vernega umetnika! Pasolinijev „Evangelij“ se zdi kot nekšno spraševanje vesti človeka in človeku našega atomskega veka; spraševanje, ki ne dovoli ne popuščanja ne opravičbe, ne izgovora, pa tudi kompromisov ne. Človeštvo vse se kaže v Pasolinijevih podobah kot nebogljjen otrok, ki se skuša reševati in rešiti v vrtincu dni in časa zdaj in tukaj in nenehno, kajti zdaj in tukaj in nenehno je človek sam, docela sam — je Pasolini ob Camusu ali ga je prehitel, ali pa ga stiska Kierkeggardova tesnoba, strah? — tedaj mora v samem sebi najti pomočke za lastno reševanje in reševanje. Po Pasolinijevo je ključ v rešitev — v evangeliju! Ni čudno, da je film bil in je še premnogim v pohujšanje; a mnogo, mnogo jih je, ki jim je v dvig. Nam je bil v dvig. Dokaz prežalhtne živosti izredne umetnine, ki ji nista in ji ne bosta potrebna ne propaganda, ne blagohotno pisane kritike, še manj pa odklovanja in nagrade, da se uveljavi. Se je že uveljavila in zanesljivo priča o umetniški silu svojega stvaritelja.

Pasolini se je evangelistovega besedila držal do črke. Le sem in tja kaka zamenjava, sem in tja kako opuščanje posameznih dogodb, postavim: pri Mateju mojstrsko opisano spremenjenje na gori. Odločil se je za filmanje v laški Calabriji, ki je po njegovo več kot verna Palestini. Zvest neorealistični težnji v filmu, ki sta ji očeta Rossellini in De Sica, je najel nepoklicne igravce. Enrique Irazoqui, ki igra Jezusa, je katalanski študent ekonomije; Pasolinijeva rodna mati, zadržana in prefinjena meščanka, posebei Jezusovo mater v zrelih Kristusovih letih: v vlogi Kaife je argentinski, v Rimu živeči dramatik Juan Rodolfo Wlecek; pisatelj Alfonso Gatto in Uatalie Ginzburg pa v vlogah apostola Andreja in Marije iz Betanije. Ves film je posnet na živih, resničnih prizoriščih, brez umetne scene. Režiser se je navdihnil ob Massaciojevih in Giottovih freskah in slikarijah za scenski okvir, medtem ko je obleke stilno povzel po slovitih freskah Piera della Francesca iz srede 15. stol. v Arezzu. Vse to pa v gledavcu rodi občutje, da ne gleda več film, marveč resničen ljudski pasijon iz davnih dni. Znova in znova se nam je ob gledanju vrivala v misel Škofjeloška pasijonska procesija, pa še bolj Šušter-Drabosnjakov Pasijon. Ob prizoru žalujočih žena v črnem kmečkem odelu, kot je danes v noši, ob Jezusovi smrti, ki v kamero zazrte tožijo z odprtimi usti, se človek nehote domisli Picassovih postav na Guernici.

Kar najbolj preseneti pri Pasolinijevem „Evangeliju po Mateju“, je preprostost, iskrenost, moč podobe, ki je naravnost študija figurativnih sposobnosti človekove izrazne možnosti, skopost govornice besede — razen pri Jezusu (tudi v tem zvest Mateju) —, pa prebogata govornica filmske podobe.

Pasolinijev Kristus je slikan s strogimi, dolgimi potezami, brez navlečene barvitosti, brez romantične nadahnjenosti, morda za naše občutje premalo človečanski (odlika, ki jo naravnost prekipava Stevenson Kristus Max von Sydowa v „Največji, nikdar povedani zgodbi“), pa je zato postava, nadpostavna osebnost v polni zavestnosti svojega hotenja in poti. Morda premalo topline v glasu (italijansko besedilo govori igravec Mario Salerno), ki je izvorniku pred dva tisoč leti prav gotovo ni manjkalo. A priča ta postava za Pasolinijevo vernost zamisli, ki je naravnost asketska v hotenju odstraniti vse, kar bi utegnilo motiti prvi in naglavni namen: evangelj in samo evangelj.

Okolje: Jeruzalem, brez naličja, v goloti svoje propalosti, v pričakovanju časa obiskanja, ki ga ni spoznal... Ljudje: revščina, duhovna in telesna; revščina v Betlehemu, revščina v Nazaretu, revščina ob jezeru, v Kafarnaumu; ljudje ne govore, skoraj ne govore; pač pa gledajo, gledajo, gledajo in predvsem — čakajo! Tempus adventi... Pokrajina: pušča, mrzla, mrtva, žalostna, trpeča. Največja Pasolinijeva moč je v posnetkih od blizu, v lice — čudovite so motivacije Jezusovega obraza v pridigi na gori! —; neenkrat filma z ročno kamero in z naturnim „travellingom“ umika lečo pred igravcem ali pa hiti z njim in ga spremlja (tek apostolov-ribičev ob jezeru). Najmočnejši prizori, tudi slikovno in fotografsko najbolj dognani, se zde: Jožefovo srečanje z angelom (prava Botičelijeva figura!), prihod in češčenje Modrih, pomor nedolžnih otrok, pridiga na gori, predvsem pa naravnost baletno prepričljivi prizor ob in po križanju, kjer anahronizmi scene in okolja ne le ne motijo, marveč celo zaglobe vzdusje; presenetljiva je režijska domiselnost in spretnost pri filmanju procesa na Kajfovem dvorišču — ves prizor zremo od daleč, s Petrovimi očmi... naravnost tetrični so prizori z Janezom Krstnikom, skoraj dantejevski je scena krsta v Jordanu; Salomejin ples ima nadih Holbeinovega Mrtvaškega plesa.

Film je posnet v črnobeli tehniki. Vsaka druga barva bi, po naše, ne le zmanjšala prodirno silnost podobe, marveč docela izmaknila slikovitost in ji spodmaknila tla.

Dognanje zase je muzikalni del v filmu. Pasolini je iz različnih kompozicij svetovne umetne in folklorne muzikalne literature storil svojški muzikalni tekst, ki ga odlikujejo odlomki iz kongoleške Misa luba, črnska duhovna pesem „Sometimes I feel like a motherless child“; Mozartov Requiem, Bachov Matejev Pasijon, pa Prokofijeva kantata Aleksander Nevski. Tudi s to muzikalno domislivo je Pasolini izpričal prodirno in bogat talent. (Podobne muzikalne nadihe smo doslej našli le pri Bressonovem filmu „Na smrt obsojeni se izmuzne“, kjer je Mozartova Maša v c duru oseba zase.)

samorog“ (s tem baletom je po Evropi zaslovela slovenska plesavka Veronika Mlakar). Jack Cartier pa bo koreografirala celotno verzijo Čajkovskijeve „Trnjulčice“. V okviru simfoničnih koncertov mestnega Filharmoničnega orkestra bodo dirigirali Jacques Singer, Ernest Bour, André Vandernoot, Dean Dixon in Antonio de Almeida.

Julija bo v Colónu gostoval Orkester Državne radija iz Berlina, ki ga dirigira Lorin Maazel. Med gosti koncertisti so Arthur Rubinstein, ki bo prihodnje leto slavil 50-letnico svojega prvega koncerta v Colónu, Aleksander Brailowsky, Witold Malkuszynski, Hans Richter Haaser, Henrik Szeryng, in Tržaški godalni trio.

28. aprila se bo začel operni cikelus za različne abonmaje in izredne ljudske predstave. Obseže naslednja operna dela: Hildebrando Pizzetti „Umor v katedrali“ (opera po istoimenem misteriju T. S. Eliota, ki smo ga lani gledali v prevodu F. Papeža v predstavi slovenskih akademikov); Bela Bartok, „Rdečebredec“ in „Čudoviti mandarin“; Musorgsky, „Boris Godunov“; Verdi, „Don Carlos“, „Rigoletto“ (v novi režiji in sceni) in „Nabucco“; Donizetti, „Izvoljenka“; Rossini, „Pepelka“; Ginastera, „Bomarzo“, (krstna uprizoritev); Mozart, „Così fan tutte“; Wagner, celotna tetralogija „Prstan Nibelungov“, ki obseže opere „Zaton bogov“, „Walkira“, „Rensko zlato“ in „Sigfrid“.

O baletnih in opernih predstavah pa o koncertih v Colónu bomo prihodnje leto sproti poročali v našem listu, kot tudi sicer o pomembnejših gledaliških in filmskih dogodkih v Buenos Airesu.

—Triglavska pravljica o Zlatorogu je od prve izdaje dosegla izredno veliko število izdaj in visoko naklado. Rudolf Baumbach (1840-1905) je dalj časa učiteljeval tudi v Trstu in se je tam seznanil z našo ljudsko zgodbo o kozlu z zlatimi rogovi in čudežni roži. Ep o Zlatorogu je izdal leta 1877 v Leipzigu in od leta 1880 so si sledili ponatise v Leipzigu, Stuttgartu, Pragi, Zagrebu in Radmannsdorfu-Radovljici (leta 1943). Vse te naklade so dosedaj dosegle 130.000 izvodov. Prvi slovenski prevod je oskrbel Anton Funtek in je izšel leta 1886, v predelani izdaji pa 1922. Knjiga je danes na knjižnem trgu velika redkost in kliče po novi izdaji. Čehi imajo prevod iz leta 1885, Lužiški Srbi iz leta 1931, v Belgradu pa je izšel v letu 1938. Italijanski prevod je iz leta 1930. Znana je tudi posebna izdaja z uglasbitvijo pravljice v obliki oratorija v letu 1906 in jo je za zbor in orkester opravil skladatelj Albert Thierfelder in so ga izvajali tudi v Ljubljani.

VERSKI TISK NA MADŽARSKEM

Verski list zagrebske nadškofije ima naslov Glas koncila. Slovi po tem, da je izredno živahno in pisano urejevan. V številki 25. septembra je objavil reportažo "Od Hrvatske do Poljske". Pisec je spotoma v Budimpešti obiskal uredništvo edinega madžarskega verskega tednika Uj Ember (Novi človek). List urejajo laiki pod nadzorstvom državnih cenzorjev. Naklada je omejena na 60.000 izvodov. Pravijo, da je tako tudi z drugimi časopisi; razlogi: pomanjkanje papirja... Ni pa omejeno število izvodov, ki so namenjeni za izvoz. Časnik tiskajo na štirih straneh, brez slik. Primerek stane 1 forint (pribl. 90 din). Uredništvo in uprava imata trideset ljudi. "Potem pa piše: „V redakciji smo v glavnem šestdesetletniki, nam je rekel urednik. Toda se pomlajamo. Imamo že nekaj petdesetletnikov. Na jesen bomo na delo vzeli še nekega mladega človeka." V soseski uredništva Uj Ember bije v oči na neki visoki stavbi črna deska z zlatim napisom: Narodni odbor Katoliške akcije. Hitro nas pomirijo, da je to samo odbor, samo odbor, brez podružnic in udov. Edina njegova naloga je vzdrževati zveze z inozemstvom, prirejati različne svečanosti, skratka reprezentančna ustanova. Ljudje okoli Uj Ember položaj precej optimistično slikajo. Pravijo, da ljudje vedno bolj iščejo katoliški tisk. Zlasti segajo po reviji Vigilia, ki izhaja pri istem založništvu. Isti hrvaški potnik primerjaje razmere na Madžarskem in na Češkem, kjer je tudi bil. O kardinalu Mindszentyju ugotavlja: „Mesto Budimpešta je razdeljeno med tri škofije. V mestu samem stolujejo le škofovi namestniki. Vsi pa vedo, da je kardinal Mindszenty v mestu. Čudna je ta kardinalova navzočnost v Budimpešti. Enostavno čuti se, da je tu. Nasprotno pa se na Češkem in na Slovaškem čuti, da kardinala Berana ni več tam..."

KRITIKA SRBSKE HEGEMONIJE

Belgrajski pesnik in publicist Miša Danojlovič je v Borbi 9. oktobra napisal članek "Flert sa Srbijom", v katerem so potrjeni pojavi srbske prepotentnosti v Sloveniji. Piše: „Sam sem slišal v Ljubljani, ko sem v vrsti stal pred trafiko, nekega 'našega' človeka, kako je na ves glas žalil Slovence in njihov 'nerazumljivi' jezik. Pri tem se je posluževal besed v stilu: 'Ma šta vi to meni; govori srpski da te ceo svet razume', pa res nobenemu Ljubljancu ne žalitve niso bile za mar in nihče jim ni odgovarjal. Najznačilnejša v obnašanju tega primitivca pa je njegova spontanost, naravnost, samoprepičanost. Ta surovina, ki sredi glavne ljubljanske ulice kriči, je tipičen primer neke naše domače sorte, ki je tako slaven in zloglasen, da se mimoidoči na ulici nanj niti ozirali niso. Taki izbrani odličnjaki, taki misijonarji srbstva, oblečeni v žendarske uniforme, so nam pred vojsko po vsej Jugoslaviji raznesli slavo in na to ne bi smeli pozabiti."

Čez par dni, 16. oktobra, pa je moral Danojlovič objaviti v listu Svet pritožbo, da ga Belgrajčani na ulici zmerjajo kot „izdajavca srbstva“, „političnega lakajja“, „plačanega agenta režima“, „prodano dušo“ — zaradi članka, ki je bil dokaj kritičen glede srbske hegemonije v Jugoslaviji.

— Kongresna knjižnica v Washingtonu ima 45 milijonov knjig in je tam nastavljenih 2.000 uradnikov, med njimi šest Slovencev.

PASOLINI (Sklep)

Pasolini nima, vsaj priznava ne, metafizičnih teženj, četudi se mu slednjič metafizika le zmuzne iz rok in prevlada. Skuša biti čimbolj veren evangelijski pripovedi o Jezusovem liku in njegovem nauku. Nas vsaj je o iskrenosti svoje težnje prepričal. Pa mislim, da še koga... Kdor film gleda, se ne more ubraniti vtisu, da prisostvuje izredno globoki, srčno iskreni, pa čez vse poetični stvaritvi velikega umetnika. Kot za jame gledavca prepričljivost Jezusovega lika, takisto, se zdi, je postava Učenika s skrivnostno močjo zajela avtorja in režiserja, ko je bral Matejev evangelij. Dejstvo, da je film posvečen „ljubemu in veselemu spominu na Janeza XXIII.“, kar beremo koj spočetka na platnu, pa priča, da Pasolini s svojim „Evangelijem“ ni med tistimi sodobnimi ustvarjanci, pri katerih krščanstvo in katolištvo nimata nič opraviti.

Ob vsem tem razmišljanju, ki ni kritika filma (tudi noče biti!), samo vprašanje: More ustvarjavec, umetnik, ki sam trdi, da ne veruje, ustvariti prepričljivo in verno filmsko stvaritev z izrazito verskim motivom, iskreno pristno podobo oseb, dobe, dogodkov v metafizični pridvignjenosti? Po naše Pasolini z „Evangelijem po Mateju“ odgovarja pritrdilno. Po iskrenosti umetniške namere in uresničevanja, ki jo zremo pred seboj, si ob Pasoliniju drznemo zatrditi s Tertulianom: Anima humana naturaliter christiana... Nazadnje in čez vse je tudi Pasolini izprijal, da je človek slednjič vendarle človek, božja stvaritev in božji odblisk, umetnik pa, hočeš nočeš, le orodje božjega Umetnika! Sicer pa ni prvič in prav gotovo tudi zadnjič ne, da drugoverci ali celo neverni, idejno celo protiversko usmerjeni — v našem primeru marksist — sežejo po krščanskem motivu. Malo pred smrtjo je Albert Camus s priredbo in režijo Calderónovega Veličnega odra sveta dosegel čudovit uspeh v Parizu... Seoane, eden najresnejših modernih argentinskih slikarjev, tudi deklariran marksist, je presenetljivo poslal letos vitro v moderni cerkvi Sv. Magdalene iz Betanije v Buenos Airesu... Za eno najboljših in najiskrenejših skladb slovenskega skladatelja L. M. Škerjanca štejejo objektivni kritiki njegovo komorno mašo za godala in pevce soliste... Kar pa za estetsko plat zadene, ne dvomimo kar nič, da je Pasolini s to stvaritvijo pokazal novo logiko v filmu, odprl filmski umetnosti docela nove izrazne možnosti, ustvaril novo filmsko govorico in dal dokončno obliko temu, kar sta pred leti samo nakazala Vittorio De Sica s svojimi "Miracolo a Milano" in Alain Resnais s "Hiroshima, mon amour" in "Lani v Marienbadu". Pasolini je z „Evangelijem po Mateju“ začel novo obdobje v filmu.

Duh veje, kjer hoče in kakor hoče, sem oni dan bral pri slovenskem spisovatelju. Od Savlovih časov sem pa se Bog za svoje pričevanje in oznanilo poslužuje včasih na vid največjih paradoksov...

Zgodba o igravcu in milosti, o komediantu Geneziju v vlogi mučenca Hadriana, je še živa. Tudi danes. In resnična.

SVOBODA CERKVE (Dalje)

resnice in dobrega. Nasprotno, prav ljubezen priganja Kristusove učence, da vsem ljudem oznanjajo odrešilno resnico.“ (onstitucija o Cerkvi).

Gotovo je pa tudi, da komunisti sklepajo dogovore samo zaradi svojih interesov. Tudi oni odstopajo v svoji dosledni nepopustljivosti, če jim to narekuje koristi. A oni so v lažjem položaju. Njihov pragmatizem jim odpira vse možnosti prilagajanja, tako v zunanjih odnosih kot tudi v nauku. Njihov obraz se po dialektični metodi vsak čas spreminja, ko iščejo ugodnejših rešitev za svojo akcijo pri potegovanju za oblast ali pri graditvi socializma. Komunistom je zelo lahko objubljati nekaj drugega, kot imajo v resničnem programu, ali dovoljevati izjeme od zahtev svoje ideologije. Kadar to store, vedo, da jim bo v korist. Ne mislimo tu na posameznika, človeka, ki mu je do konca odprta pot, da spozna resnico in se zanjo odloči. Mislimo na gibanje, ki mu ne moremo pričakovati spreobrnjenja. Žal so vsa navdušena poročila, kako se npr. pri nas demokratizira splošen položaj že v teku vseh zadnjih dvajsetih let najbrž le posledica dobro premišljenega taktiziranja. Ljudje, ki se na oni strani prglašajo za kristjane, celo najiskrenejše, so pa vendar samo fasadni kristjani, katerih je med tistimi, ki sprejemajo razmere kot nekaj neodklonljivega, če ne celo od vseh možnosti najboljšega, vedno več. Navidezno popuščanje režima dosega, da se oblikujejo generacije katoličanov, ki niso formirani celotno v krščanskem pojmovanju življenja in sveta. Ob morda globokih osnovnih verskih idejah in čustvih je pa njihova miselnost v socialno moralnih stvareh popolnoma prazna, ali verjetneje oblikovana po marksističnem nauku in praksi komunističnega režima. Tako je splošna usoda krščanskih generacij v deželah, kjer se sprejema ponujana roka. Čeprav je morda zelo vidna aktivnost tudi številnejših posameznikov, ki se odločajo za polnejše, celotnejše krščanstvo, in ki bodo morda nekoč reševali zgubljene položaje, pa je vendar splošnost potegnjena v praznino, pred katero stoji samo še krščansko pročelje. Takega stanja Cerkve ne sprejema. ne sme pa biti nikdar s paktiranjem sokriva, da se to stanje utrjuje in uveljavlja kot normalno.

O tem nas spet potrjuje konstitucija o Cerkvi, ki zahteva za vernike, tudi laike, svobodo, da vplivajo na javno življenje, katerega ustanove naj bodo oplojene z duhom krščanstva: „Laiki, ki jim pritiče aktivna vloga pri vodstvu v življenju Cerkve, so dolžni ne samo vlivati krščanskega duha v svetu, ampak so tudi poklicani k pričevanju Kristusa v človeškem sožitju... (Sožitje med ljudmi) pa ni mogoče brez odkritega in previdnega dialoga. Zato ima Cerkve pravico, da se pritožuje nad razlikami, ki jih delajo nekateri državni poglavarji, ki ne priznavajo temeljnih pravic človeške osebe, med verniki in tistimi, ki nimajo vere. Razen tega Cerkve zahteva za vernike tvorno svobodo, da morejo na tem svetu graditi tempelj božji.“

POPRAVI. V članku Svoboda Cerkve v komunistični državi (Glas L. XIII. 21.) naj se popravi: Str. 2. vrsta 8. od spodaj izpolnjevati nam. izpopolnjevati. Str. 3. v. 21. more nam. mora; v. 56. med besedi sprejeti in svoje vstavi besedo omejevanja; v. 72. neopustljiv nam. nepopustljiv; v. 84. črtaj besede: zato ne more sprejeti polovičnega molka v svojem učeniškem poslanstvu.

PRISPEVKI K SPOZNAVANJU JUŽNOVZHODNE EVROPE

Delovna družba za študij južnovzhodne Evrope je ob priliki I. mednarodnega balkanološkega zborovanja v Sofiji od 28. avgusta do 1. septembra 1966, ki ga je pripravila AIESEE (Association Internationale des Etudes du Sud-Est Européen) ob podpori UNESCO, izdala v posebni knjigi tiste tekste svojih člankov, ki niso mogli biti podani na zborovanju. Knjiga BEITRÄGE ZUR SÜDOSTEUROPA-FORSCHUNG, str. 469, je razdeljena na štiri oddelke; pod zaglavjem *Jezikoslovje* prinaša devet referatov in študij, med katerimi sta na prvem mestu Pomen stare grščine za razvoj balkanskega jezikovnega tipa (Gunther Reichenkron) in Konceptija časov v balkanskih jezikih (Erwin Koschmieder). Od ostalih prispevkov iz jezikoslovja je pet posvečenih vprašanjem albanskega jezika, eden rumanskega in eden turškega.

Literarnozgodovinski del knjige obsega štiri referate: Vprašanje forme v epu Digenis Akritas (Hans-Georg Beck), Delo Niketasa Choniatesa kot zgodovinski okvir dveh bolgarskih romanov (Detlef Kulman), Romun in njegov jezik v ukrajinskem intermediju 18. stoletja (Anna-Halja Horbatsch) ter Opera Alberta Lortzinga: Ali Paša iz Janine (Klaus-H. Schroeder).

Oddelek za *narodno blago in ljudsko pesništvo* ima sledeče prispevke: Kolesa za črpanje vode na Balkanskem polotoku (Wilhelm Giese). Kult drevesa pri Južnih Slovanih (Wilhelm Lettenbauer). Legende o usmiljenem angelu smrti (Leopold Kretzenbacher). Zelo zanimiva je obširna razprava Balkansko verovanje in bajke o vampirjih (Dagmar Burkhart) in referat v francoščini Lejla in Hajduk (Octavian Buhociu). Ostali trije referati v tem oddelku so še: Zgodovinska stvarnost narodne pesmi (Maximilian Braun). Opazke o vrstah epiteta (K. H. Pollok) in študije balkanskih motivov (Alois Schmaus).

Večji del razprav pa obsega zadnji, *zgodovinski* razdelek knjige. To so najbolj aktualna dela: Položaj Srbije v zgodovini južne Evrope (K.-D. Grot- husen), O kulturni geografiji narodnega gibanja na jugovzhodu (Emanuel Turczynski) ter Stanje raziskovanj arheoloških ostalin Avarov (Joachim Werner). Ostale razprave so: Gospodarsko politični odnosi prestolnega in zunanjetrgovskega mesta Regensburga do slovanskega Vzhoda (Karl Bosl), Alessio Celidonio (+ 1517) in njegova turška spomenica (Franz Babinger), Nekaj pripomb k turškemu zavzetju Kilije in Akermana 1484 (H. J. Kissling), Odnosi med Dubrovčani in Albanci v Srednjem veku (Irmgard Mahnken), Lesena vrata samostana Znanog (Klaus +essel), Iz pisem G. Kacarov - C. Patsch (Kyrill Haralampieff) in Tri pisma Demetrija Camarda Gustavu Meyerju (Martin Camaj).

Knjiga, ki je bila izdana ob pomoči zveznega nemškega ministra za znanstveno raziskovanje, je izšla v založbi dr. R. Trofenika (München), tiskala pa jo je tiskarna Mohorjeve družbe v Celovcu (Dr. F. Vrbinc).

France Papež

— MLADIKA (X - št. 8). — VSEBINA: I. š.: Oktober, začetek šolskega leta; Pozdrav škofovemu vikarju msgr. Lojzetu Škerlu; J. P.: Duhovnik in laik pri skupnem delu; Predsednik republike tudi med slovenskimi naselji; B. M.: Uspavanka zate in zame; Stanko Janežič: Materina beseda; Franc Jeza: Tisto zadnje jutro (Konec romana); Koder: Tu quoque; Lojze Škerl: Kaj pravite vi?; Vladimir Kos: V vijoličastem cvetu osata; Marijan Bajc; Demografske strukture v svetu; Pavel Fonda: Katoličani moramo iskati novih poti; Ognjenik: Slovanska pot; Martin Jevnikar: Mauerjeva trilogija; Naši razgledi; Notranji dialog. — Uredil Jože Peterlin. — Uprava revije: Via Donizetti 3, Trieste — Naročnina 5 in pol dolarja za ameriške države.

— DUHOVNO ŽIVLJENJE (XXXIII - 12). Vsebinska: Izselska nedelja; Božična zvezda; Koncil: Marija v skrivnosti Kristusa in Cerkve (Alojzij Košmerlj); Kaj mislite o Cerkvi (x. y.); Film in mladina (Ruda Jurčec); Sveti oče je jokaj; Pavel VI. Latinski Ameriki (Gregor Mali); Od maše do maše (Boris Koman); Nič se ne bo spremenilo, če mi ničesar ne spremenimo (Y. Congar); Iz dnevnika Janeza XXIII. (dr. Filip Žakelj); Gladovna stavka (p. Alojzij Kukovica DJ.); V družini: Mir na zemlji (M. R-ova); ... a srečen ni, kdor srečo uživa sam (M. B-eva); Kakor nebo razpeto nad nami (Tilda E.); Mladina si ustvarja modo (D-ova); Dnevnik Ane Marije (Michel Quoist); Anketa XI: Mladina med dvajsetim in sedemnajstim letom piše (Žarko); Podrti viharnik (Ivan Korošec); Vrenje med nemškimi katoličani (Ruda Jurčec); Mlini in žage (Marijan Marolt); Novice iz Slovenije; Med nami v Argentini; Svetovne novice; Letno kazalo. — Letnik so uredili dr. Alojzij Starc, dr. Branko Rozman, Jurij Rode.

KATOLIŠKI MISIJNI (XLI, 1-2, 1967). Vsebinska: Izjava o razmerju Cerkve do nekrščanskih verstev; Temelji za stoletno delo (Franc Sodja CM); Vietnam trka... (Ruda Jurčec); Marijina legionarka (m. Frančiška Novak OSU); Razgovor z misijonarjem Kokaljem DJ.; Dva iz rodu velikanov (Alojzij Geržinič); Krik v misijonsko razsežnost (p. Vladimir Kos DJ.); Črna kultura in njen prvi festival (Nikolaj Jeločnik); Iz nemirne Indonezije; Iz misijonskega zaledja (F. S.); Misijonska nedelja; Naši misijonarji pišejo; Božjim žanjcem (Bogdan Budnik); Darovi; Za vzdrževanje gojencev Baragovega misijonišča. — Urednik revije je Franc Sodja CM. — Oprema: Jure Vombergar.

V ponedeljek 21. novembra zvečer se je v Belgradu razvedelo, da so bili aretirani v Zagrebu dr. Marijan Batinjič, ki velja za politično pamet Mihajlovihi pridruženec, v Belgradu pa slikar Leonid Šilja in arhitekt Predrag Ristić. Naslednji dan so uradni viri potrdili še tele aretacije: dr. Gabriel Ivina, asistent na inštitutu za zgodovino delavskega gibanja v Zagrebu, in predsednik izdajateljskega sveta za Glas svobode, dr. Fran Zenko, asistent univerze v Zadrju. Hkrati pa se je začel preiskovalni postopek zoper arhitekta Slobodana Matića in odvjetnika Jovana Baranića, oba v Belgradu, ki pa sta zaenkrat še na svobodi.

Uradni poročevalci vedo, da je sekretariat za notranje zadeve izdal te ukrepe, ker je bil informiran o večih sestankih, ki so jih na različnih krajih v tistih dneh imeli prijatelji Mihajlova. Pet aretiranih sodelavcev Mihajlova je obtoženih prestopkov čl. 117 in 118 kazenskega zakonika. Ta člena kaznujeta državljane, ki ustanove organizacij zoper državo, socialno ureditev in edinstvo ljudstev Jugoslavije, in pa tiste, ki zlohotno in napačno prikazujejo politično situacijo v deželi in širijo državi in ljudstvu sovražno propagando. Oba člena predvidevata kazni od pet do dvanajst let težke ječe.

Kljub zaporu Mihajlova so njegovi prijatelji nadaljevali s pripravami za izid Glasa svobode. Za prvo številko so zbrali več člankov, ki jih je policija našla ob preiskavah na njihovih stanovanjih. Razglasili so že, da bo prva številka lista izšla sredi decembra. Prijateljski sestanki zaradi priprav prve številke so po mnenju policije „nezakoniti shodi“.

— V PARIZU je bila prejšnji mesec premiera Heimar Kipphardtove drame „Joël Brand“, ki tudi zajema svoje dejanje iz spominov na strahote zadnje vojne. Drama sodi po svoji težnji in stilni svojskosti med nov gledališki stil, ki ga gledališka kritika nazivlje „dokumentarno gledališče“. Sem spada predvsem istega avtorja „Oppenheimerjev primer“, pa že omenjena Weissova „Raziskava“. Najnovejša Kipphardtova stvaritev obravnava slovite epizode o ponudbi izmenjave enega milijona Judov za deset tisoč kamionov med Angleži in Američani po eni, pa nemško vlado po drugi strani.

— REŽISER LUCHINO VISCONTI filma v Alžiru „L'Etranger - Tujec“, sloviti roman pokojnega alžirskega avtorja francoske krvi in Nobelovega nagrajenca Alberta Camusa. Dejanje Camusove stvaritve se godi v Alžiru. Na avtentičnih prizoriščih snema zdaj Visconti z Marcello Mastroiannijem v naslovni vlogi.

— Sovjetska revija „Nauka i religija“, katere namen je širiti ateizem med ljudstvom, je nedavno posvetila članek znanemu francoskemu teologu in znanstveniku Teilhardu de Chardinu. Avtor študije Jurij Levada svari ruske ateiste pred naivnimi sodbami in priporoča, da morejo tudi ateisti in materialisti z zanimanjem brati de Chardinove ugotovitve. Ob de Chardinu Levada poudarja, da so tudi na zapadu mnogi znanstveniki, ki so zvesti znanosti, pa tudi svoji veri. Zanj pravi, da „boleče išče pota boljše bodočnosti in obenem ostaja zvest svojemu Bogu“.

BREZ ILUZIJ...

Raymond Aron slovi danes v Evropi in drugod po svetu kot eden najbolj prodornih analitikov o problemih mednarodne politike. V novembru in decembru 1966 je v pariškem Figaroju objavil tri članke pod naslovom: *Ali je ideja o zedinjeni Evropi pred zatonom?* Melanholično je omenjal, da se je zamisel lepo uredniševala v času, ko je ves svet v Stalinovi dobi čutil pritisk mednarodnega komunizma, po letu 1948 je poleg načrtov o Združeni Evropi nastal še NATO, pozneje Skupni evropski trg... Pred nevarnostjo z vzhoda je ves svet vidno ali prikrito sprejemal podporo ameriške politike in varnostni obroč okoli Sovjetske zveze se ni zamajal. Aron pravi, da se je vse začelo spreminjati po letu 1956, ko so zapadni zavezniki odpovedali v svojem poslanstvu glede Evrope in pustili upor proti sovjetom na Madžarskem utoniti v rekah krvi. Ko so zavezniki mirno sprejeli ponovno sovjetsko zasedbo Madžarske, so bile hkrati zapečatenе vse lepe misli o nadaljevanju odpora proti sovjetski ekspanziji.

EVROPA OSTAJA IZHODIŠČE ZA VSE

Aron pravi, da se je na zadnjem obisku Kosygina v Parizu čutilo, kako je vse razgovore med njim in de Gaullem prepletalo občutje zadrege. Na zunaj so prirejali lepe manifestacije kulturnega in tudi vojaško tehniškega značaja, na znotraj pa sta si bila Kosygin in de Gaulle močno vsaksebi: de Gaulle je terjal združitev obeh Nemčij na podlagi svobodnih volitev, Kosygin pa je celo prekorčnil vse meje diplomatskega takta in na tujem ozemlju — v Franciji napadel vlado zapadne Nemčije, ko Francija še vedno želi ohraniti prijateljske vezi z novo Nemčijo. De Gaulle je javno napovedal novo, združeno Evropo do Urala, Kosygin pa je v svojih napadih na zahodnonemško vlado o Evropi previdno molčal; po Aronovi sodbi pa je mislil na aneksijo Evrope od Urala do vseh obal na Atlantiku. Na evropski celine sta trenutno največja politična činitelja Rusija in Francija; toda o Evropi sta si — vsaj tajno — že v velikem nasprotju.

Uradno poročilo po Kosyginovem obisku o vsem tem ni govorilo, pač pa se je v evropski politiki začela nova doba. Zahodna Nemčija je že na poti do novih oblik: po Erhardovem odstopu je bila sestavljena nova vlada „velike koalicije“ med krščanskimi demokrati in socialisti — v Bonnu so hitro začutili nevarnost Kosyginovega obiska v Parizu —, v deželni zbor pa so bili v Hessenu in Bavarski izvoljeni prvi neonacistični poslanci. Nemčija je tako postala nov problem evropske politike in Aron napoveduje, da se je začela druga doba v boju za Evropo. „Če hočemo mir v Evropi in na svetu rešiti, se mora začeti delo za zedinjenje Nemčije, kajti zdrava Evropa se ne more uveljaviti, če bo Nemčija še naprej razklana na dvoje.“ Kajti ni razklana samo Nemčija, ampak se pogloblja tudi nesrečna razdelitev Evrope same, sklenjene v Jalti februarja 1945, ko so bili komunizmu na milost in nemilost izročeni vsi evropski narodi vzhodno od črte Trst — Štetin. Pojav neonacizma v Nemčiji napoveduje prelom, začelo se bo vrenje, ki bo terjalo revizijo vsega položaja ob črti, ki deli Evropo v demokratski in komunistični svet. Poslej bo treba računati s tem, da bodo novo Evropo gradili narodi, ki se bodo uprli sedanjemu „status quo“; novo revizionistično gibanje bo slonelo na tistih, ki bodo vztrajali na svojem „ne“ proti sedanji nasilni razdelitvi Evrope, toda ne po nacističnih računih. Danes je za železno zaveso pravi Evropejec tisti, ki je tuj vsemu, kar se dogaja okoli njega —

KRIZA NA JESENICAH

Jeseniška kovinska industrija, ki zapljuje okoli 7000 delavcev, je v tolikšni krizi, da se je zaradi nje začel vznemirjati celo Beograd. Tako je dnevnik Politika oktobra 1966 prinesel članek „Škripi nešto v čelnicarni“ (čelik je turška izposojenka v srbsčini in slovensko pomeni jeklo). Vodstvo jeklarne je sklicalo sestanek komunistov v livarni, kjer dela

540 delavcev. Ugotovili so splošno nezadovoljnost. Produkcija je padla, v skladiščih leže neodposlani izdelki, zaslužek se manjša. Glavni govornik na sestanku pa ni bil kak Slovenec, ampak Srb Miloš Cvetković, ki je sicer predsednik delavskega sveta v železolaharni. Med debato so poudarjali, kako delavci vse preveč počivajo, kako so direktorji in obratovodje nesposobni. Ugotovili pa so tudi, da so zaradi popravil od sedmih sedemdesetonskih visokih peči letos delale sa-

mo štiri... Seveda so sklenili odstraniti vzroke „škripanja v tem našem industrijskem gigantu“.

Ponovno zanimanje Belgrada za Jesenice more imeti tudi drug namen. Prva Jugoslavija je že pripravljala selitev Jesenic v srce srbske Šumadije, zaradi „varnosti“; novo stisko Jesenic pa bi v Beogradu spet utegnili razvozljati tako, da bi prišlo do namestitve „giganta“ tam, kjer je bodisi delovna moč cenejša, ali pa je bližji ugodnejši trg Balkana...

EMIGRANTI TU IN TAM

Pri porajanju nove Evrope gre tedaj za pravo renesanso pojmov in odnosov v idejah mednarodne politike. Ko se preživelim oblikam kapitalističnega in komunističnega imperializma odreka vsaka upravičenost obstoja, se že uvaja nov odnos, klijejo nove silnice dialogov, ki grade na osnovah, zelo tujih dosedanjim vrednotenjem. Pred kratkim mi je pisal prijatelj iz domovine: „Nikar ne mislite tam pri vas, da je tistega 'emigrantskega' pojmovanja konec, ki vas je zaneslo leta 1945 v svet... Kar ste bili tedaj vi, smo že nad 20 let pod sicer drugačnimi raznimi razmerami ostali mi v domovini, kjer vsaj 95 odstotkov ljudi odklanja sedanji sistem. Nismo taki emigranti v razmerju do re:ima, kakor ste vi tam, pač pa smo emigranti v svoji notranjosti, ko vsak dan in vsak hip izrekamo svojo vero v sedanji red z besedo: Ne! ... Res je, rekel bi lahko, da rastejo v korenih silnice neke nove 'religije' brez manifestov in brez orožja, a z vero v zmago.“

Francoska Revue de Paris je objavila zanimivo reportažo o počitnicah nekaterih časnikarjev v letovišču ob Črnem morju v Romuniji. Letos je nešteto malih evropskih avtomobilov brzelo v letoviške kraje za železno zaveso, kajti v komunističnih državah je dejansko vse skoraj polovico ceneje — na račun suženjskega dela deomadinov... Kopališče je bilo tam polno tudi sovjetskih izletnikov — vsi pod petdeset let starosti, torej vsi rojeni po oktobrski revoluciji in že brez spominov na carske čase. Bilo je ravno v času nogometne olimpiade za svetovno prvenstvo, v Angliji, in so televizijski aparati sproti prenašali vse tekme tudi po romunskih oddajah. Zelo zanimivo je bilo obnašanje ruskih izletnikov, ki so majali z glavami ob novici, da je Gromyko med obiskom v Italiji in potem v Vatikanu podpisal s Fiatom pogodbo za inštalacijo velikih tovarniških koncernov v Rusiji, kjer bodo Italijani Rusom izdelovali nekaj stotisoč „fičkov“ na leto; vendar je bilo kmalu dodano, da bodo inštalacije možne, če bodo ameriški finančniki Fiatu posodili dovolj milijonov dolarjev. Kako se more razlagati, da Sovjetska zveza po petdesetih letih revolucije sprejema z zahoda dolarsko podporo? Višek presenečenja pa je sledil naslednji dan: televizija je prenašala odločilno tekmo za tretje mesto v prvenstvu in sicer med moštvo Sovjetske zveze in Portugalske. Ko pa so Portugalci ob koncu zmagali in kot „fašisti“ (vsaj tako označuje sovjetska kritika Salazarjev režim) premagali Sovjetsko zvezo, so najbolj glasno udarili v aplavz — ruski gledavci; po petdesetih letih komunističnega sistema so sovjetski državljani pozdravili poraz svoje „domovine“. In francoski časnikarji so si razlagali dogodek kot velik dokaz za prepad med režimom in rodod, ki je dorastel ali dorašča v dobi, ko bi morali ceniti sadove socialističnega sistema, kakor ga uči Moskva. In šli so še dalje: ugotovili so, da žive sovjetski državljani v razmerju do svojega režima tako, da mu tudi oni sproti izrekajo svoj: „Ne...“

Kda torej gradi temelje novi Evropi od Atlantika do Urala ali od Urala do Atlantika?

Dejansko res samo tisti, ki je pri nas doma in v Evropi nasproti nasilju v stanju odklonitve; je res emigrant, pa naj živi na tem ali onem kontinentu, in mogli bi reči, da je res emigrantstvo tiha „religija“ za vse, ki hočejo svobodno misliti vedoč, da se more taktika partije vsak dan spreminjati, da pa se nikdar ne bo spremenil sistem.

